

PROSTORSKO-URBANISTIČNO NAČRTOVANJE IN ARHITEKTURA

UDK 71 : 502.3
prejeto 15.10.2008

URBAN SPATIAL PLANNING AND ARCHITECTURE

izvleček

Urbanizem je študij o mestih – o njihovem geografskem, ekonomskem, političnem, socialnem in kulturnem okolju in odtis vseh teh sil na grajeno okolje. Urbanizem je ravno tako veda o vzpostavljanju človeških združb za bivanje, delo in razvedrilo, ki pokriva več vidikov urbanističnega načrtovanja. Urbanist opredeli urbana območja z višino njihove gostote naselitve. Na ta način, s to karakteristikiko, naj bi se mesta fizično in sociološko razlikovala od ruralnih območij (povzeto po Wikipedii).

Danes v Evropski skupnosti zakonodaja s področja varstva okolja postavlja okvire za prostorsko urejanje.

Zakon o varstvu okolja (Uradni list RS, št. 41/04 in nadaljnje spremembe) v Republiki Sloveniji nudi okvirna izhodišča, kot so pravna podlaga, družbene zahteve, vsebinske obdelave, predpisane procedure ipd., za pripravo urbanističnih planov (torej študije mesta in s tem študije o njegovih geografskih, ekonomskih, političnih, socialnih in kulturnih okoljih, katerih razvoj se usmerja v prostorskem planu in se bo odražal v bodočem grajenem okolju).

Namen varstva okolja po tem zakonu je spodbujanje in usmerjanje takšnega družbenega razvoja, ki omogoča dolgoročne pogoje za človekovo zdravje, počutje in kakovost njegovega življenja ter ohranjanje biotske raznovrstnosti.

Zakon v prostorski red RS prenaša več evropskih direktiv, ki posegajo na razna področja okoljskih problemov, varstva narave in naravnih virov ter človekovega bivanja. Vsaka direktiva zase dovolj natančno usmerja urejanje posamezne problematike, ki vpliva na okolje v prostoru in s tem daje bolj ali manj točen načrt, kako urejati problematiko na področju urbanističnega načrtovanja.

ključne besede:

urbanistično načrtovanje, arhitektura, grajeno okolje

abstract

Urbanism is the study of cities – of their geographical, economic, political, social and cultural environment, and of the impact of all these forces on the built environment. Urbanism is also a discipline about establishing human communities for living, work and leisure, covering several aspects of urban planning. Urbanists specify urban areas by the degree of their settlement density. In this fashion, due to this characteristic, cities should be physically and sociologically distinguished from rural areas.

Now, in the European Community, environmental protection legislation determines the spatial planning framework.

In the Republic of Slovenia, the Environmental Protection Act (Official Gazette of RS, no 41/04 and further amendments) provides a framework starting points such as the legal basis, social requirements, content analysis, prescribed procedures etc. for the preparation of urban plans (i.e. studies of the city and its geographical, economic, political, social and cultural environments, whose development is laid out in a spatial plan and will be reflected in the future built environment). The purpose of environmental protection, according to this Act, is to stimulate and steer social development in a direction that enables long-term conditions for human health, well-being and quality of life, along with the preservation of biodiversity.

The Act transposes into the spatial order of the Republic of Slovenia a number of European directives concerning various environmental issues, nature protection, natural sources and people's living conditions. Each directive in itself provides a sufficiently exact way of settling individual issues impacting the environment, and thereby provides a more or less precise scheme for settling urban planning issues.

key words:

urban planning, architecture, built environment

Z zakonom o varstvu okolja se v pravni red Republike Slovenije prenašajo direktive Evropskih skupnosti, ki obravnavajo standardizacijo in racionaliziranje poročil o izvajanju določenih direktiv o okolju (vključno predpisane procedure za pripravo urbanističnih planov z vidika varstva okolja, s postopki "celovite presoje vplivov izvedbe prostorskega akta na okolje" z različnih okoljevarstvenih izhodišč), celovito preprečevanje in nadzorovanje onesnaževanja okolja, obvladovanje nevarnosti večjih nesreč, v katere so vključene nevarne snovi, presojo vplivov nekaterih načrtov in programov na okolje, oceno vplivov določenih javnih in zasebnih projektov na okolje, javni dostop do informacij o okolju, zagotavljanje udeležbe javnosti pri sprejemanju določenih planov in programov, ki se nanašajo na okolje, vzpostavitev sheme za trgovanje s pravicami za izpuščanje toplogrednih plinov v skupnosti, upoštevanje projektne mehanizme Kjotskega protokola, okoljsko odgovornost v zvezi s preprečevanjem in sanacijo okoljske škode (kar vse pogojuje in vključuje predpisane procedure za pripravo planov in vključuje tudi vsebinske obdelave urbanističnih planov z vidika varstva okolja).

Zakon o varstvu okolja v splošnem zahteva naslednje:

Da se lahko izdelajo presoje vplivov izvajanja prostorskih aktov na okolje, je treba izdelati raznovrstne študije o prostorskih, geografskih, ekonomskih, političnih, socialnih in kulturnih okoljih, katerih razvoj se usmerja v prostorskem planu in se

bo odražal v bodočem grajenem okolju. Pravilno in v skladu z zahtevami okoljskih predpisov izdelane študije (strokovne podlage) so obvezna podlaga za opredeljevanje končnih rešitev prostorskih ureditev v prostorskih aktih. Služijo kot objektivno in strokovno podprto izhodišče za prostorsko urbanistične odgovorno postavljene odločitve, ki jih vsebuje pravilno izdelan prostorski akt.

Vsi prostorski akti, ki obravnavajo večje prostorsko območje, večinoma izkazujejo nujnost za obravnavo vsebin z vidika varstva okolja in s tem po postopkih "celovite presoje vplivov na okolje". Sam Zakon o varstvu okolja ima obsežno podzakonsko zakonodajo, ki je obvezna tudi kot tehnično projektantska podlaga za projektiranje vsebin v posameznih prostorskih aktih, torej lahko opredelimo dejstvo, da Zakon in pripadajoča zakonodaja o varstvu okolja vplivata na urejanje prostora in na urbanistično načrtovanje v celoti.

To dejstvo vodi tudi v ugotovitev, da pravilno pripravljeni in pravilno procesno vodeni prostorski akti obravnavajo prostor na kar najbolj demokratičen način in strokovno poglobljeno, pri čemer politične odločitve, ki niso skladne s takim postopkom in vsebinami, niso skladne z zakonom in vodijo v pravno dvomljiv in s tem gmotno negotov položaj imetnika prostorskega akta, ki tega ne upošteva.

V naši družbi veljajo v današnji vsakodnevni praksi še vedno stališča, da je prostorsko načrtovanje oteženo, odkar ni več

družbenega planskega gospodarstva z družbenimi gospodarskimi dolgoročnimi in srednjeročnimi plani, ki so se prenašali v prostorske akte dolgoročnega in srednjeročnega obdobja veljavnosti.

Nova, evropska in pri nas privzeta okoljevarstvena zakonodaja vse v družbi zavezuje, da spoštujejo okoljske cilje, ki so opredeljeni v EU direktivah in privzeti v slovensko zakonodajo. Cilji so postavljeni tako, da nadzorujejo in usmerjajo, pa včasih tudi omejujejo ali spodbujajo nadaljnji razvoj dejavnosti, ki bolj ali manj vplivajo na okolje, kar vse se odraža v načrtovanju izrabe prostora in prek tega spet vplivanja na okolje. Nadzor in usmeritve uporabljajo različne okoljske ukrepe, ki jih je treba uveljavljati pri pristopu k načrtovanju razvoja dejavnosti in prostora, vse pa se nadzoruje z uvedbo kazalnikov za kar najrazličnejša področja in z rednim izvajanjem pregleda nad doseganjem kazalnikov na podlagi realizacije prostorskih aktov.

Prek tako postavljenega sistema je celotna družbena struktura, pa tudi politika v posamezni družbeni celici, usmerjana in obvezana, da uresniči, kar je sprejeto v mednarodnih dogovorih, katerih posledice so EU direktive. K spoštovanju teh družbenih in z njimi povezanih tehničnih ter strokovnih usmeritev so obvezani tudi vsi, ki sodelujejo pri pripravi, izdelavi in uveljavitvi prostorskih aktov.

Država in posamezna samoupravna lokalna skupnost oziroma občina morata pri sprejemanju politik, strategij, programov, planov, načrtov in splošnih pravnih aktov ter pri izvajanju drugih zadev iz svoje pristojnosti spodbujati takšen gospodarski in socialni razvoj družbe, ki pri zadovoljevanju potreb sedanje generacije upošteva enake možnosti zadovoljevanja potreb prihodnjih in omogoča dolgoročno ohranjanje okolja, pri tem pa morata upoštevati njihove vplive na okolje, tako da prispevajo k doseganju ciljev varstva okolja.

Zaradi spodbujanja trajnostnega razvoja morajo biti zahteve varstva okolja vključene v pripravo in izvajanje politik ter dejavnosti na vseh področjih gospodarskega in socialnega razvoja.

Pri sprejemanju različnih aktov, ki se nanašajo na varstvo okolja (torej tudi prostorskih aktov), se kot merilo upoštevajo človekovo zdravje, počutje in kakovost njegovega življenja ter preživetje, varstvo pred okoljskimi nesrečami in zdravje ter počutje drugih živih organizmov.

Namen varstva okolja po veljavnem Zakonu o varstvu okolja v RS je tako deklariran kot spodbujanje in usmerjanje takšnega družbenega razvoja, ki omogoča dolgoročne pogoje po dogovorjenih merilih.

Za te namene so v tem zakonu opredeljeni cilji, kot so:

1. preprečitev in zmanjšanje obremenjevanja okolja,
2. ohranjanje in izboljševanje kakovosti okolja,
3. trajnostna raba naravnih virov,
4. zmanjšanje rabe energije in večja uporaba obnovljivih virov energije,
5. odpravljanje posledic obremenjevanja okolja, izboljšanje porušenega naravnega ravnovesja in ponovno vzpostavljanje njegovih regeneracijskih sposobnosti,
6. povečevanje snovne učinkovitosti proizvodnje in potrošnje ter
7. opuščanje in nadomeščanje uporabe nevarnih snovi.

Za doseganje ciljev se:

1. spodbuja proizvodnjo in potrošnjo, ki prispeva k zmanjšanju obremenjevanja okolja,
2. spodbuja razvoj in uporabo tehnologij, ki preprečujejo, odpravljajo ali zmanjšujejo obremenjevanje okolja in
3. plačuje onesnaževanje in rabo naravnih virov.

Pri vsem navedenem velja, da so okoljski (in v primeru prostorskih planov prostorski) podatki javni.

Javnost ima pravico sodelovati v postopkih sprejemanja predpisov, politik, strategij, programov, planov in načrtov, ki se nanašajo na varstvo okolja, skladno z zakonom, kar omogoča kar najbolj demokratičen način urejanja prostora.

Pri pripravi, izdelavi in izvedbi prostorskih aktov je treba torej upoštevati z zakonom opredeljene okoljske cilje kot okoljska izhodišča, ki jih postavlja zakonodaja.

Na podlagi ciljev varstva okolja se pripravljajo in celovito presojajo plani, programi, načrti in drugi akti.

Celovite presoje zajemajo področja urejanja prostora v celoti, vključno in parcialno s posameznimi študijami pa tudi upravljanja voda, gospodarjenja z gozdovi, lova, ribištva, rudarstva, kmetijstva, energetike, industrije, transporta, telekomunikacij, turizma, ravnanja z odpadki in odpadnimi vodami ter oskrbe prebivalstva s pitno vodo, kadar se z njimi načrtuje poseg v okolje ali raba naravnih dobrin.

Okoljska izhodišča se opredeljujejo kot stanje okolja in njegovih delov, vključno z obstoječimi obremenitvami, ugotovljeno na podlagi monitoringa okolja, kot obveznosti ratificiranih in objavljenih mednarodnih pogodb, ki se nanašajo na preprečevanje in zmanjševanje obremenjevanja okolja, kot nacionalni program varstva okolja, kot posamezni republiški in občinski operativni programi varstva okolja, kot varstvena, varovana, zavarovana, degradirana in druga območja, na katerih je zaradi varstva okolja, ohranjanja narave, urejanja voda, varstva naravnih virov ali kulturne dediščine predpisan poseben pravni režim, kot območja ali deli okolja, ki so skladno s predpisom razvrščeni v razrede ali stopnje, kot predpisane omejitve rabe prostora zaradi obratov, v katerih lahko pride do večje nesreče in kot veljavni pravni režimi na določenih območjih ali delih okolja, kot jih določa zakon.

Konkretnih določil, ki jih morajo spoštovati udeleženci pri postopkih priprave, izdelave in sprejemanja ter izvajanja prostorskih aktov, je torej veliko, kar pomeni, da so proces dela in vsebinska obdelava problemov precej detajlno nastavljeni in uokvirjeni, treba je samo pristopiti k čim bolj dosledni in pravilni izvedbi ter uporabi "dobre prakse", ki jo vse navedeno nastavlja.

Celovita presoja vplivov na okolje se izvede za posamezen prostorski akt, kadar ministrstvo oceni, da bi lahko njegova izvedba pomembneje vplivala na okolje, za to je pa treba že opredeliti okoljske možne vplive. Bistvenega pomena pri tem je tudi spoštovanje hierarhije prostorskih aktov, saj velja, da za posamezen prostorski akt ni treba izvajati celovite presoje vplivov na okolje, če ima tako presojo narejeno nadrejeni prostorski akt, iz česar tudi dodatno sledi obveza, da podrejeni akt spoštuje določila in prostorske rešitve nadrejenega prostorskega akta v vseh elementih, ki predstavljajo cilje in okoljska izhodišča,

kot so zgoraj navedena, kar pomeni tudi spoštovanje študij in strokovnih podlag nadrejenega prostorskega akta, ki so bile preverjane skozi postopek celovite presoje vplivov na okolje za nadrejeni prostorski akt.

Celovita presoja vplivov na okolje za posamezen prostorski akt zahteva izdelavo okoljskega poročila. Iz njega mora biti razvidno, kako je pripravljavec pri izdelavi prostorskega akta ali drugega plana upošteval z zakonom predpisana okoljska izhodišča in predvideni način spremljanja vplivov prostorskega akta ali drugega plana na okolje pri njegovem izvajanju.

Ugotovitve v slovenski urbanistični in prostorsko planerski praksi:

Prostorski akti brez ustreznih pripravljenih strokovnih podlag, z razdelanimi prikazi stanja, z evidentiranimi problemi, z opredeljenimi potrebnimi sanacijami stanja, s prikazanimi in ovrednotenimi predvidenimi razvojnimi predlogi, skladno s smernicami nosilcev, s področnimi predpisi in z normativi, kar vse se nato prouči v postopkih celovite presoje vplivov na okolje, niso strokovno vzdržni; niti pred javnostjo, pred prizadetimi nepremičninskimi posestniki oziroma pred pravnimi preveritvami v primeru pritožb.

Na žalost pa v vsakodnevni praksi tako temeljitega pristopa k obravnavi prostorskih problemov ni vedno lahko zaslediti.

Pogosto se dogaja, da se ga enostavno zamenja s politično (kratkorочно gledano) privlačnejšim načinom hitrega odločanja na politični ravni, načrtovalci prostorskih aktov pa se temu prilagodijo.

V tujini je po izkušnjah iz delavnic EU to preprečeno s pritiski volivcev na politične predstavnike, ki svojo tovrstno odgovornost do volivcev na področju varstva okolja in s tem urejanja prostora jemljejo zelo resno, kar je razvidno iz skupne volje, ki so jo izrazili na evropskem nivoju s sprejetjem okoljske regulative.

Pri tem Evropska unija izvaja tudi ustrezen nadzor nad članicami in njihovim obnašanjem, neizvajanje EU določil pa sankcionira s finančnimi kaznimi za državo, ki ne izvaja predpisanega.

Evropska zakonodaja je z vstopom Slovenije v Evropsko unijo obvezujoča tudi za Slovenijo, ne glede na pripravljenost, ali jo želimo izvajati ali ne.

Poglaviten problem v Sloveniji se kaže na včasih vprašljivih izvajanjih "pravne države", saj v vsakodnevni operativni praksi lastne zakone in predpise velikokrat izvajamo nedosledno, brez ustreznega pravočasnega nadzora in ukrepanja, kar vse posledično nujno vpliva tudi na izvajanje določil iz evropskih direktiv in iz njih izhajajoče republiške zakonodaje.

Pravilna urbanizacija je ključnega pomena pri reševanju težav varstva okolja, brez nadzora nad pravilnim izvajanjem pravilno zastavljene urbanizacije pa ni zagotovil za uspeh.

Huda ovira pravilnemu izvajanju okoljevarstvenih zahtev je tudi dejstvo, da je ukinjen nadzor glede urbanistično nepravilnih gradenj – to je urbanistična inšpekcija.

Iz ugotovljenih nepravilnosti bi bilo treba potegniti nauk in čim prej spremeniti pristop k strokovnemu delu, na področju urbanizma še posebej urgentno.

O tovrstnih nepravilnostih je svoje stališče med drugimi izrazilo republiško Računsko sodišče, ki je na primer izpostavilo

problematiko nesmotrnega in neučinkovitega pristopa k urejanju mirujočega prometa v Ljubljani v letu 2005, kar se lahko primerjalno vzporeja tudi z ostalo podobno problematiko, tako v ljubljanski mestni ali v kakšni drugi občini, kot tudi širše.

Arhitektura in urbanizem v Sloveniji

V Sloveniji sta urbanizem (ki je med drugim izgubil svoj naziv in je opredeljen samo kot "urejanje prostora") in celotno "prostorsko urejanje" ali načrtovanje predana v strokovno obdelavo predvsem arhitektom, ki jih združuje Zbornica za arhitekturo in prostor Slovenije.

V Zbornici je okoli 1000 arhitektov, ki imajo ustrezno licenco za arhitekturno, pa tudi za prostorsko načrtovanje in precej manj strokovnjakov (arhitektov in ostalih strok), ki imajo licenco samo za "prostorsko načrtovanje". V prvi, večji skupini, jih je veliko, ki prostorskega načrtovanja ne prakticirajo in ne poznajo stroke, ker pa imajo "pristojnosti" (licenca jim daje to pravico), velikokrat vseeno direktno vplivajo na pomembne odločitve v zvezi s stroko "prostorskega načrtovanja".

Največ nerazumevanja ali ne prepoznavanja je deležno načelo, da so odloki, ki uveljavljajo nek prostorski akt, objektivizirano merilo, ki raznim uporabnikom prostorskega akta daje enake pravice in možnosti pred zakonom, v naprej znane in potrjene. Zaradi tega ne prepoznavanja se želi uveljavljati individualne pristope k oblikovanju arhitekturne realizacije na posameznih lokacijah, pri tem pa se popolnoma zanemarija dejstvo, da je tudi javni prostor, naselje, mesto v celoti treba obravnavati kot arhitekturno nalogo v celotni funkciji in pojavnosti, in da šele na podlagi takega pristopa ter podrejeno temu nastopa urejanje posamezne lokacije in arhitekturnega objekta na njej.

Tako dojemanje strokovne vloge vodi do neprestanih konfliktov in do zavestnega negiranja vloge urbanizma na področju arhitekture, kar močno škoduje slovenskemu prostoru in preprečuje, da bi bila vsaj znotraj stroke vzpostavljena primeren nadzor in strokovno obravnavanje prostora. Varstva okolja in principov, ki ga pokrivajo v okviru izdelave prostorskih aktov, pri tem nihče ne izpostavlja, saj to "vedenje" ne sodi več v strogo arhitekturno prakso, če jo pojmuje samo kot stavbarsko arhitekturo.

Arhitektom velikokrat daje tudi ustrezen alibi, da se prav neodgovorno uklanjajo svojemu investitorju, zavestno mimo predpisov in s tem neposredno povzročajo nered v prostoru, s tem pa negativen in nenadzorovan vpliv na okolje.

Arhitekti se pri tem izgovarjajo na "umetniško svobodo". Tipičnih takih primerov je več. Posebej je pred leti izstopal na primer objekt, kjer je, po besedah avtorja nekega sočasnega članka v Delu, projektant uspel "pričarati" iz določil za dopustno višino objekta, ki so predvidevala "pritličje, dve nadstropji in izkoriščeno mansardo" kar objekt z višinami "pritličje, mezanin (višine ene etaže), dve nadstropji in dve izkoriščeni mansardi" v obliki dveh samostojnih nadstropij. Pri tem so si izvajalci in investitor objekta privoščili še izvedbo kleti v mestne površine in v predvideni rezervat bodoče prometnice – vse v interesu čim večje izkoriščenosti zemljišča in seveda donosnosti investicije, česar pa po vseh pravilih ne bi smeli izvajati brez enako zasnovanega projekta, za katerega odgovarja projektant funkcionalne zasnove

in umestitve v prostor, to je arhitekt – inženir objekta in avtor arhitekture ter arhitekt – urbanist in organizator prostorske zasnove izkoriščenosti zemljišča. Pri povečanju kapacitet objekta mimo veljavnih prostorskih določil pride do grobega izigravanja pravic javnosti, okoliških naseljencev in koristnikov prostora, ki lahko svojo pravico do relativnega miru, primernega osončenja, razgledov itd., ki so jim bili "odobreni" z določili veljavnega prostorskega akta, iščejo po raznih sodiščih, če imajo seveda do tega kaj veselja, volje in po novem tudi vedno več finančnih sredstev za vlaganje pritožb. Avtor arhitekture obravnavanega objekta, ki je v oblikovnem smislu vsekakor strokovni arhitekturni dosežek, pa je ne glede na "posiljevanje" prostora dobil tudi uradno nagrado.

Ob tem, ko so projektanti vseh vrst, med njimi tudi arhitekti in "prostorski planerji", pridobili obvezo in dolžnost, z zakonom predpisano da so nosilci licenc in da z njimi jamčijo za pravilnost izdelanih projektov, se je država odrekla nadzoru nad vsebinskim delovanjem projektantov. Z ukinitvijo urbanistične inšpekcije se je temu odrekla tudi na področju načrtovanja postavitve objektov v prostor.

Z opustitvijo inšpekcijskega nadzora je prostor postal plen bolj ali manj brezvestnih investitorjev in projektantov, ki so od njih odvisni. Projektanti so postavljeni v vlogo prostorskih "odvetnikov" svojih investitorjev, v celotnem sistemu manjka vloga ("javnega" tožilca" na področju urejanja prostora (inšpekcija), premalo pa je uveljavljena tudi vloga "sodnika" (upravne službe države različnih stopenj), saj če ni tožnika, tudi presoje o nepravilnostih ne izvaja nihče.

Tipičen, še vedno aktualen in vsem na očeh, negativen primer je "pritrjevanje" odgovorne uprave in "mižanje" nadzornih služb pred urbanistično nepravilno gradnjo vzhodno pod grajskim gričem v Ljubljani, na območju kulturne dediščine in deloma na območju režima ohranjanja naravnih vrednot.

Sklepi:

1. Iz vsega navedenega sledi, da "oblikovanje objektov" kot specifično arhitekturna izraznost ni in ne more biti samo sebi namenjeno. Če naj bi arhitektura objekta pomenila kvaliteto, ki predstavlja "javni interes", mora pri oblikovni svobodi spoštovati meje, ki ji jih postavlja prav ta "javni interes". Nadzor nad spoštovanjem predpisanega s strani projektantov bi morala bolj strogo vzpostaviti poklicna zbornica.
2. Da se to lahko uresniči, je treba v arhitekturno oblikovanje vložiti tudi veliko široko pridobljenega inženirskega znanja. Poleg tega je arhitekturno oblikovanje zelo subjektivna dejavnost, odvisna predvsem od osebnega pristopa posameznega arhitekta do predmeta obdelave, zato je prav arhitektura kot edina inženirska stroka zaščitena z avtorskimi pravicami. V praksi pa tudi zaščita avtorskih pravic na področju arhitekture še zdaleč ni dovolj uveljavljena, kar spet povečuje obseg zlorab ter siromaši kulturno podobo grajenega okolja in s tem negativno vpliva na enega od elementov kvalitet okolja, ki jih predpisuje Zakon o varstvu okolja. Področje arhitekture kot kulturne dejavnosti in njenega pomena v prostoru bi bilo treba podpreti s posebnim zakonom s strani Ministrstva za kulturo (in ne Ministrstva za okolje in prostor, saj ta že primerno pokriva inženirski del problematike v arhitekturi)

3. Zakonodaja v Sloveniji je glede oblikovanja objektov izredno zahtevna, saj za vsak objekt ali večji poseg v objekt predpisuje strokovno udeležbo arhitekta. Na žalost pa se v praksi dogaja, da ta visoki standard zahtevnosti glede oblikovanja objektov pri njihovem načrtovanju velikokrat sploh ne pride do izraza pri izvedbi. Arhitekt težko uveljavlja svojo pravico do zaščite svoje oblikovne stvaritve (eden bistvenih elementov je prav gotovo fasada objekta), njegovo delo ignorirajo tako investitorji kot izvajalci, upravne službe teh avtorskih pravic v ničemer ne spoštujejo, ko delijo odločbe o posegih v že zgrajene objekte (vzdrževalna dela, adaptacije itd.) Nujna je uvedba boljšega državnega nadzora (inšpekcijski nadzor in posredovanje).
4. Politična odgovornost države je, da je velik del krivde za pretežno neprimeren izgled objektov in posredno tudi za zelo razvit ter težko nadzorovan pojav črnih gradenj kot neprimernih posegov v prostor v celoti možno razložiti tudi z uzakonjeno možnostjo "samo-graditeljstva za lastne potrebe investitorja" in nezadostnim nadzorom nad njim. Na ta način se ogromne množice popolnih amaterjev ukvarjajo z dejavnostjo, ki je gospodarsko in iz varnostnih ter kulturnih razlogov vredna večje skrbi družbe, na kar usmerja pozornost Zakon o varstvu okolja, razumljen v celotnem obsegu vsebine. Zaradi tega bi bilo treba ukiniti določbe v zakonih, ki omogočajo samo-graditeljstvo, za vse objekte, za katere se zahteva gradbeno dovoljenje, za ostale pa voditi poostren in dosledno izvajan nadzor s strani javnih služb ter na ta način skrbeti s strani države, da se državni zakoni tudi spoštujejo in ne, da jih imamo samo na papirju.

Zaključek

Upam, da bo napisano izhodišče za nadaljnja razmišljanja o problematiki, da bo spodbudilo arhitekturno stroko k večji pazljivosti do dogajanj v prostoru in okolju ter k spoštovanju veljavne zakonodaje ter bo pospešilo spoznanje, da je arhitekturno ustvarjanje in urbanistično dogajanje tudi okoljski in gospodarski interes celotne države in ne le estetski problem.

Viri in literatura

- Uradni list RS 33, (2007): Zakon o prostorskem načrtovanju (ZPNačrt).
 Uradni list RS 73, (2005): Uredba o okoljskem poročilu in podrobnejšem postopku celovite presoje vplivov izvedbe planov na okolje.
 Uradni list RS 99, (2007): Pravilnik o vsebini, obliki in načinu priprave občinskega prostorskega načrta ter pogojev za določitev območij sanacij razpršene gradnje in območij za razvoj in širitev naselij.
 Uradni list RS 126, (2007): Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o graditvi objektov (ZGO-1B).
 Uradni list RS 110, (2002): Zakon o graditvi objektov.
 Uradni list RS 41, (2004): Zakon o varstvu okolja (ZVO – 1).

Martina Lipnik
 Mestna uprava Mestne občine Ljubljana
 Oddelek za urejanje prostora
 martina.lipnik@ljublana.si